

1. De voormalige buitenplaats Westerhout

Tot besluit van de korte reeks artikelen over enige buitenplaatsen volgt hier dat over Westerhout, eens het mooiste van de drie dicht bijeen gelegen "lust-plaetsen" of buitenverblijven. Zoals uit de vorige bijdragen is gebleken, heeft Westerwijk veel banden gehad met Rooswijk, waarin het tenslotte vrijwel geheel is opgegaan. Dat er ook aanrakingspunten zijn geweest met Westerhout, moge uit het navolgende blijken.

WESTERHOUT

Zoals dit ook met Rooswijk en Westerwijk het geval is, moet de oorsprong van de hofstede Westerhout gezocht worden in een eenvoudige boerenhoeve. Over de omstandigheden die tot deze veranderingen geleid hebben, is reeds in de inleiding van het eerste artikel het een en ander meegedeeld.

De woning die plaats moest maken voor het eerste van de drie herenhuizen op de hofstede Westerhout wordt vermeld in een acte uit het jaar 1611. Het huis werd toen bewoond door de landbouwer Wouter Janszoon. Zijn zoon Louris Wouterszoon kocht toen van zijn zwager Dirck Symonsz., die in Heemskerk woonde, en handelde als man en "voocht" van Marijten Woutersdochter, het vierde aandeel in de hoeve, met "hoeyhuys, boomgaert en de werf daer t op staet". Daarbij kwamen zij overeen dat na de dood van Wouter Jansz. het gehele bedrijf aan Louris Woutersz. zou komen tegen betaling van een dan overeen te komen bedrag. Toen Balthasar Coymans in 1627 het huis met aanhorigheden kocht van Louris behield deze een deel van de grond. Op de "kaerte van de voorkant van de duynen gheleghen in Kermerlandt", in 1661 door Johannes van Swieten vervaardigd, en reeds afgebeeld in het verhaal over Westerwijk, ziet men dan ook de namen van beiden vermeld, die van Lauwerens Wouterse en die van "mijnheer Coymans", hun terreinen grenzen aan de wildernis, d.w.z. de duinen.

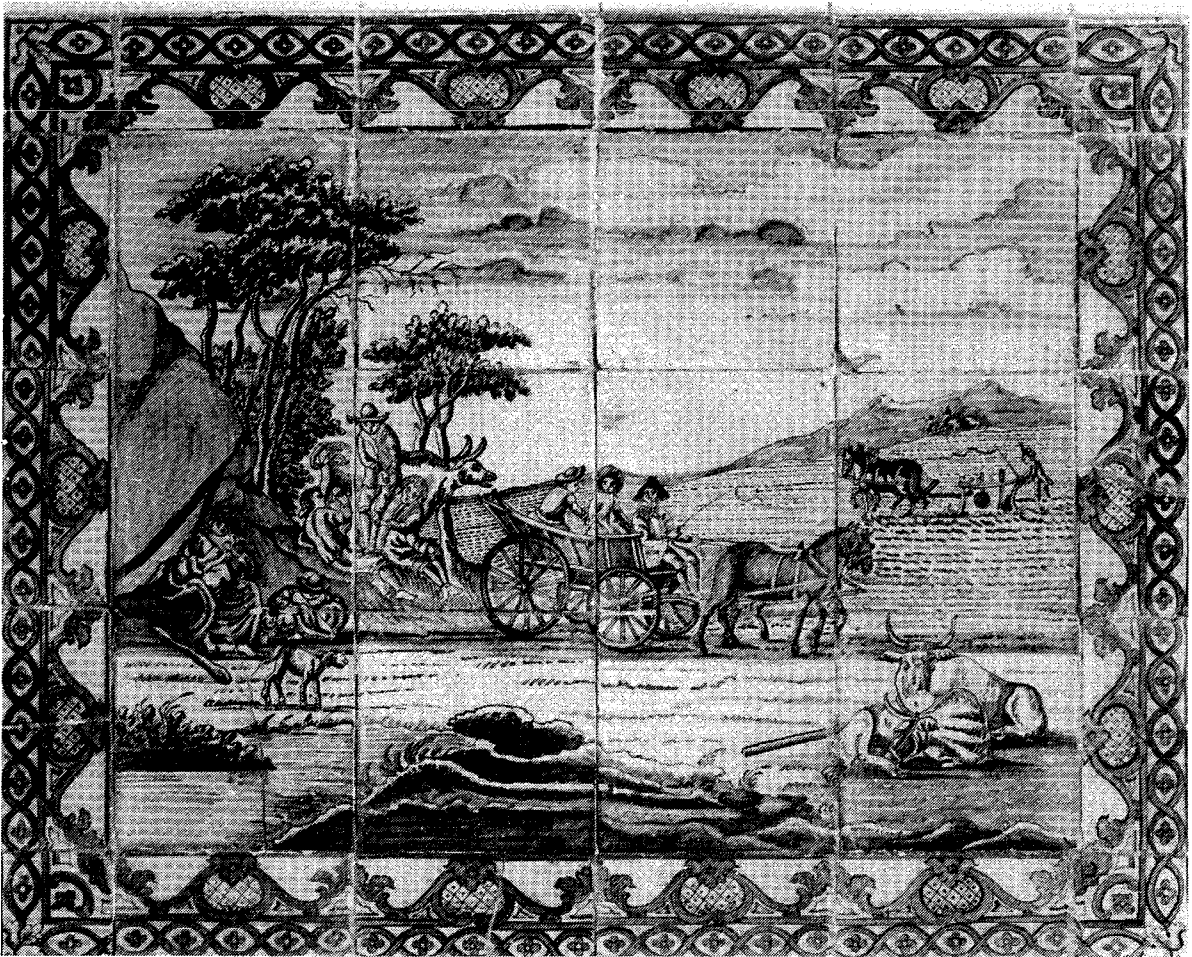
Balthasar Coymans (1580-1657), heer van Streefkerk, was de zoon van Balthasar Coymans en Isabella de Pickere. Hij behoorde tot de door onderlinge huwelijken sterk aan elkaar verwante regentenfamilies van Amsterdam. Hij was firmant van het handelshuis Balthasar Coymans en Broeders, en bezat samen met zijn broer Joan te Amsterdam op de Keizersgracht een fraai woonhuis. Beiden waren gehuwd met een dochter van Elias Trip; Balthasar met Maria (1619-1683), en Joan met Sophia (1615-1679).

Het in 1627 verworven bezit omvatte het huis genaamd de Voorsaet, met boomgaard en enige aangrenzende percelen, genaamd de Molensaet en de Cruyvesaet, totaal bijna 17 morgen groot, en gelegen aan de Cleyne Houtwegh, de latere Westerhoutweg, en strekkende tot aan de wildernis. Zijn bezit was toen nog gelegen in de banne Velsen, doch niet lang daarna moet een grenswijziging hebben plaats gevonden, want in 1681 behoorde de eigendommen daar tot Wijk aan Duin.

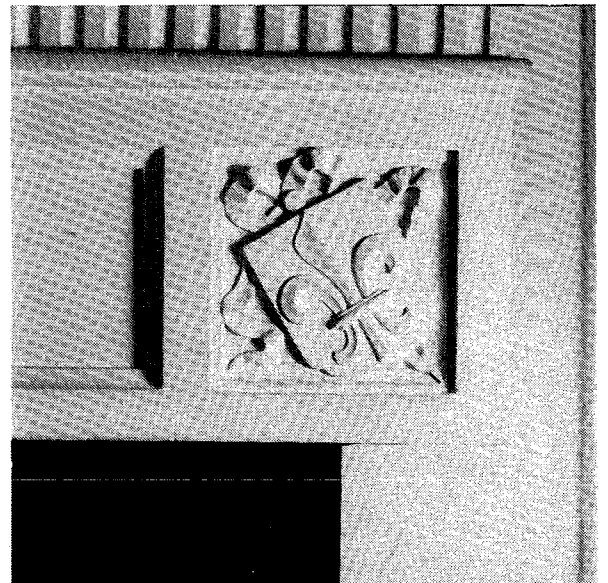
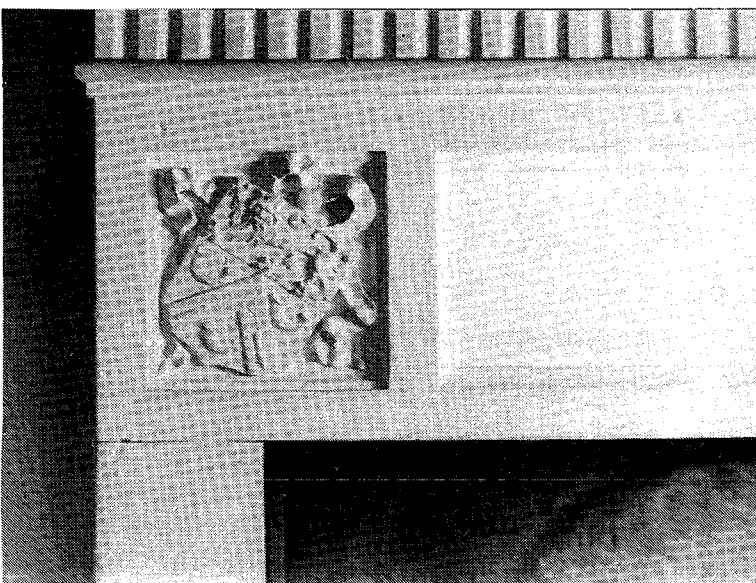
Nadat de bestaande boerderij was afgebroken, lieten Balthasar en zijn broer Joan ter plaatse door de bekende bouwmeester Jacob van Campen een fraai herenhuis bouwen, het eerste huis Westerhout. Zoals dit ook bij Rooswijk en Westerwijk het geval was, leidde een lange oprijlaan vanaf de Kleine Houtweg naar dit huis. De Leth maakte een afbeelding van het huis. In 1628 breidde Coymans het bezit uit met 1914 roeden wildernis en de Adriaen Gerritscroft, in 1630 gevolgd door 45 roeden duingrond, de Abtsakker, de Gerrit Lubbencroft en de Benningcroft, benevens een groot terrein, genaamd de Rosentreders, waarschijnlijk beplant met vruchtbomen, en 5650 roeden groot.

In 1633 kocht hij nog de Kerkcroft. Croften noemde men de door duin of bis omgeven akkers, terwijl onder een saet(e) een boerenwoning werd verstaan. Het grondbezit van Coymans bevond zich niet alleen in de onmiddellijke omgeving van het nieuwe huis, ook buiten de St. Aagtendijk en in Velsbroek bezat hij land, waar riet en hooi werden gewonnen.

Het moet in de zomermaanden, wanneer de Amsterdamse families hun buiten-

Tegeltableau, aanwezig in het huidige huis Westerhout:
waarschijnlijk afkomstig uit het 2de huis Westerhout.

Het wapen van het geslacht Boreel (links) en het geslacht Gevers (rechts)
aan een schoorsteenmantel in het huidige huis Westerhout.

plaatsen bewoonden, een druk "va et vient" geweest zijn. Men bezocht elkaar wederkerig op soupers en tuinfeesten. Hun aanwezigheid moet een welkome bron van inkomsten geweest zijn voor de bevolking van Beverwijk en Wijk aan Duin. Ook de beoefening van literatuur was onder de eigenaars van de hofsteden populair. Bekende personen als Vondel, en Pieter Cornelisz. Hooft, de drost van Muiden, vertoefden hier als gast.

Na de dood van Balthasar Coymans in 1657 bezat zijn toen tien jaar oude dochtertje Isabella (1647-1704) de hofstede. Later huwde zij mr. Jacob Boreel (1630-1697), de eigenaar van Meerenstein.

Nadat Johan Carel Smissaert, de echtgenoot van Constantia Coymans in 1681 haar vierde aandeel in de hofstede Westerhout had verkocht aan Jan Bernard, kocht deze in 1682 van de erfgenamen van Jeronimus Coymans de hofstede met toebehoren. De koopsom was f 24.905,--.

Jan Bernard (1634-1682) was de zoon van David Bernard en Maria Rijckaert. Hij was gehuwd met Balthasars dochter Baltina Coymans (1642-1707).

Een maand na zijn aankoop overleed hij, en in 1710 kwamen zijn dochters over een Westerhout toe te wijzen aan hun broer, Daniël Jean Bernard (1668-1736), heer van Kattenbroek en de Uyterdijken van Mastwijk.

Deze, koopman en lid van de firma Daniël Jean en Zacharias Bernard, was toen weduwnaar van Maria Six (1669-1709), dochter van Jan Six en Margaretha Tulp.

In 1720 huwde hij Catharina van der Noppen (1661-1745). Zijn dochter Margaretha Catharina was de eerste echtgenote van mr. Reynier Bouwens, die wij in het artikel over Rooswijk ontmoet hebben.

Mr. Daniël Jean Bernard breidde zijn bezit uit door de aankoop van de Bagijnellen, het Bagijnbos, het Westerendje, de Kieftecroft, de Ruygecroft, de Middelcroft, het Engelse croftje en een akker aan de Gijlweg, heden de Hondsbosseweg genaamd te Heemskerk. De overige van deze in 1735 gekochte landerijen lagen te Wijk aan Duin. "Nollen" noemde men toen de bultige terreinen in de binnenduinen.

Na zijn overlijden werd het gehele bezit in december 1738 verkocht aan Jan de la Fontaine. Daarbij behoorde ook een erfpacht op de herberg Roomen, gelegen aan de "Sesslagh", op de hoek van de Kleine Houtweg en de Wijcker Waagenweg, de latere Zeeweg. Voorbij het Wijkerhek heette de weg de WijckenZeeër Waagenweg. Deze erfpacht bedroeg f 20,-- en een koppel patrijzen, welke laatste desgewenst vervangen konden worden door één gulden en tien stuivers.

In 1740 kocht De la Fontaine nog een huis, erf en een stukje grond met tuin-derij, gelegen bij het Wijkerhek, de tol tussen Wijk aan Duin en Wijk aan Zee. Ook Jan de la Fontaine overleed kort nadat hij Westerhout had verkregen.

In juli 1741 verleende het Hof van Holland toestemming tot de openbare verkoop van de hofstede door de executeurs-testamentair, die handelden namens de minderjarige zoon Jean Gideon de la Fontaine en zijn zuster, gehuwd met Walraven Robbert baron van Heeckeren, heer van Barlam en Brandenburg.

Deze laatste kocht in november 1741 de hofstede met aanhorigheden, groot 45 morgen 357 roeden en 32 voeten, een stuk land schuin over het huis, de erfpacht op het huis Rooemen, het land de Bagijnezaaden, de Nollen, groot 831 roeden, een huis aan het Wijkerhek, een huis aan de Wijk aan Zeeër Waagenweg, nog een huis aan het Wijkerhek, wei- en rietland in de polders, enz.

Misschien vond de nieuwe eigenaar de afstand tussen zijn woning in Den Haag en Wijk aan Duin toch wat te ver, want reeds een jaar later, in november 1744 werd het gehele bezit verkocht aan Jean Bolts ten Oever, wonend te Amsterdam, en kanunnik in het "capittel van Sint Pieter tot Uytrecht".

Ook deze kwam spoedig te overlijden, en zijn te Leiden wonende erfgenaam, mr. Willem Musquetier, verkocht in juli 1755 Westerhout met alle daarbij behorende woonhuizen, erven en landerijen, gelegen onder Wijk aan Duin, Wijk op Zee en Heemskerk voor f 20.000,-- aan mr. Gerard Nicolaas Hasselaar (1728-1781), oud-schepen van Amsterdam.

De transportacte geeft een beeld van de fraaiheid van de hofstede. Genoemd worden de "behangsels, schilderijen en spiegels die voor de schoorsteene staan, de plafonnen als meede de billard met zijn toebehooren, in het huis aanwezig. In de tuin worden genoemd "de beelden en thuyncieraden" en de vijvers.

Gerard Nicolaas Hasselaar, gehuwd met zijn nicht, hebben wij reeds ontmoet als de eigenaar van de hofstede Westerwijk, waar hij, zoals vermeld in het desbetreffende artikel, in 1766 het huis liet slopen.

Ook hij breidde het bezit uit door in 1764 land in Heemskerk te kopen, in 1765 gevolgd door de boerderij Velsereynd, die hij als eigenaar van Westerwijk reeds eerder in eigendom had bezeten.

Hoewel Hasselaar een zoon had, mr. Gerard Nicolaas Pieter Hasselaar, maakte hij in 1779 zijn echtgenote, Susanna Elisabeth Hasselaar (1734-1819) tot zijn enig erfgenaam en executrice-testamentair.

Onmiddellijk na zijn dood verkocht de weduwe de gehele bezitting voor niet minder dan f 48.000,-- aan Wilhelmina van der Keere (1756-1792), ook wel geschreven Van der Keeren. Zij was de dochter van Arent van der Keere en Wijnanda Maria Stegman, en weduwe van Adolf Scharff. Enkele maanden nadat zij Westerhout had gekocht, in hetzelfde jaar 1781, hertrouwde zij Pieter de Veer (1744-1814). Pieter de Veer, kapitein ter zee in dienst van de admiraliteit van Amsterdam, was de zoon van de Amsterdamse juwelier Abraham de Veer en Geertruy Reesen. Direct na dit huwelijk kocht De Veer de herberg Roomen met toebehoren van Wilhelmina van der Lugt, weduwe van Pieter Gaafsz. Visser.

Waarschijnlijk werd er veel gestroopt op het landgoed in die jaren, waarin een groot deel van de bevolking gebrek leed, want in 1782 gaf de baljuw, mr. Christoffel Jan van Dam aan De Veer vergunning op het terrein van de hofstede voetangels, sprenkels en klemmen te leggen.

Nadat het Frans-Bataafse leger in 1799 de Engels-Russische invasie in Noord-Holland had kunnen keren, wilde men het hart van Holland tegen een eventuele nieuwe poging beveiligen. De luitenant-kolonel C.R.T. Krayenhof kreeg de opdracht ten noorden van Beverwijk een linie van verdedigingswerken met kruitmagazijnen en wachtlokalen aan te leggen, lopend van het Wijkermeer tot aan de duinen te Wijk aan Zee. Tot op heden zijn op enkele plaatsen de restanten van deze fortificaties aanwezig, zij het dat zij een met totaal verdwijnen worden bedreigd. De eigenaars van de gronden waar de verdedigingswerken kwamen, kregen een schadeloosstelling voor de daarbij verloren gegane te velde staande gewassen. Ook Pieter de Veer kreeg in juli 1801 een schade-uitkering van f 1215,-- wegens "het occupeeren van zijne duingronden".

Na het overlijden van Hermina van der Keere op Nieuwjaarsdag 1792 op Westerhout, duurde het tot 1804 voordat Christiaan Stumphius, makelaar en aanneemer te Beverwijk, en optredend als gemachtigde van Pieter de Veer te Velsen en Hendrik Scharff te Amsterdam als curator van de boedel van de overledene, Westerhout verkocht aan Willem Sebastiaan Boers, wonende te Hazerswoude. Daarbij behoorde ook het stukje land dat De Veer in 1786, toen hij het koetshuis en de stallen van de voormalige buitenplaats Westerwijk verkocht aan Jan Frederik Taunay, had behouden.

Uit de in 1804 deswege opgemaakte transportacte blijkt dat de voormalige herberg Roomen, in de acte aangeduid als het huis Oud-Romen, toen tot bad- en woonhuis diende. De naam Oud-Romen zal ontstaan zijn nadat de herberg in 1781 door De Veer was gekocht en toen als zodanig was opgeheven.

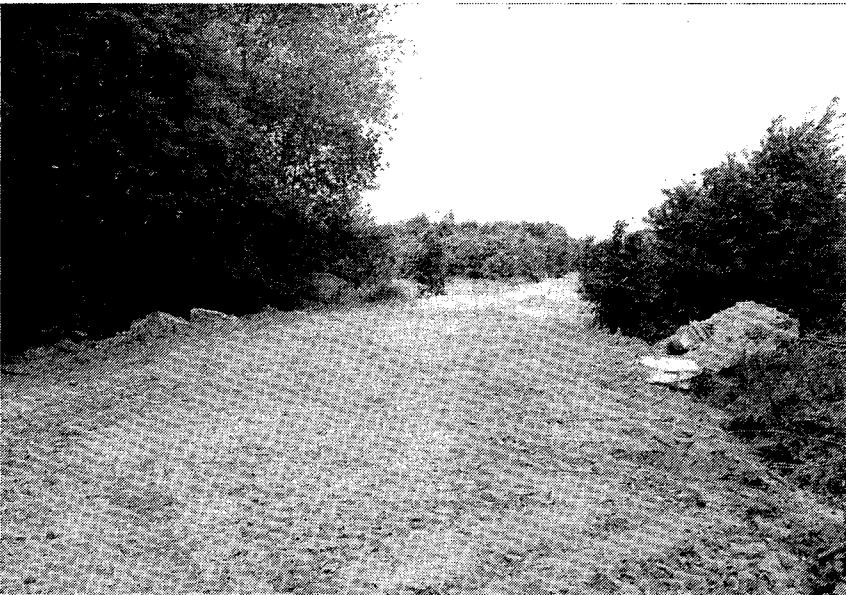
Er kwam toen een nieuwe herberg in Wijk aan Duin, die de naam Nieuw-Romen kreeg. In 1798 werd als kastelein daarvan Hendrik van den Bosch vermeld.

Ook Boers behield Westerhout niet lang, in december 1806 verkocht hij de buitenplaats aan Maarten van der Velden, eveneens wonend te Hazerswoude. Het is opvallend dat Westerhout zo veel eigenaars heeft gehad die het landgoed maar zo korte tijd in bezit hebben gehad. In 1814 werd eigenaar jhr. Lucas Boreel (1780-1854). Hij was de zoon van mr. Willem Boreel en Maria Trip, en gehuwd met Maria Johanna Sara gravin van Limburg Sirum (1791-1848).

Met deze eigenaar kwam een eind aan het eerste huis Westerhout. Om onbekende redenen liet hij het fraaie 17e eeuwse huis slopen en ter plaatse van het huis Oud-Romen een nieuw herenhuis bouwen. Een lang bestaan zou dit huis niet beschoren zijn. Zijn kleinzoon, jhr. Gerard Salomon Boreel (1855-1938) liet ter plaatse in 1895 het derde huis bouwen. Hij was de zoon van jhr. Jacob Otto Bernard Boreel en jkvr. Catharina Maria Ulrica Dedel, en was gehuwd met

Waterput, gevonden op het zuidelijk deel van het terrein van Westerhout; mei 1966

Leidingensleuf door Westerhout. Links en rechts ligt puin dat bij de graafwerkzaamheden naar boven is gekomen; juli 1980

Deel van een kelder muur met aanzet van een kruisbooggewelf; juli 1980

jkvr. Sophia Gertruda Francoise Gevers (1860-1942).

Onder meer was hij van februari 1882 tot eind 1897 burgemeester van Beverwijk. In 1905 werd dit huis, niet door iedereen bewonderd om zijn stijl, nog uitgebreid door de architecten J.J., M.A. en J. van Nieukerken uit Den Haag. Daarbij werden de bijgebouwen afgebroken, en werd ter plaatse het Westerhoutplein aangelegd.

Veel oud-Wijk aan-Duiners zullen zich nog jhr. Jan Hugo Boreel (1884 - 1962) herinneren, en zijn echtgenote, Emilie Henriëtte Adèle baronesse van Tuyll van Serooskerken (1899-1970). Jonkheer J.H. Boreel, zoon van jhr. G.S. Boreel, werd na zijn terugkeer uit Nederlands-Oost-Indië, waar hij hoofd-administrateur was, de laatste bewoner van Westerhout. Behalve zijn gezin woonden ook zijn ongehuwde zusters, jkvr. Paulina Johanna Boreel (1887-1961) en jkvr. Catharina Maria Ulrica Boreel (1889-1962) tot hun dood in een deel van het huis.

Na de Tweede Wereldoorlog stelde de zich snel uitbreidende industrie haar eisen, en werd er veel grond van het landgoed aan de grote ondernemingen verkocht.

Na het overlijden van jhr. J.H. Boreel werd het resterend deel, waaronder het huis, in 1967 verkocht aan de gemeente Beverwijk.

Thans is in het huis ondergebracht de Stedelijke Muziekschool Beverwijk, terwijl naast het gebouw een bejaardensociëteit verrees.

In 1964, 1966 en 1971 werd ter plaatse van het eerste herenhuis, in de volksmond bekend als "het rinnewie", d.w.z. de ruïne, door de Archeologische Werkgroep van de Kennemer Oudheidkamer en door de Archeologische Werkgroep Hoogovens bodemonderzoek verricht. Reeds eerder, in 1957 was men bij de aanleg van een waterleiding van de Watertransport Mij. Rijn-Kennemerland en daarna bij de aanleg van een aardgasleiding op de keldervloer van het huis gestoten. Men had er toen weinig aandacht aan geschonken.

Na ongeveer de helft van de gracht die het huis had omgeven, te hebben uitgedolven, en voor zover dit mogelijk was ook ter hoogte van de plaats waar zich de keuken had bevonden had gegraven, moest het speurwerk worden gestaakt. De resultaten waren vondsten uit de 17e en 18e eeuw. Naast aardewerkscherven vond men dikbuikige wijnflessen, een enkele tegel, een zilveren schoengesp, enkele zalfpotjes, en veel pijpekoppen en -stelen. Het was toen gewoonte de gasten een pijp met tabak aan te bieden. Na daaruit éénmaal te hebben gerookt wierp men de stenen pijpjes, die met dozijnen tegelijk werden gekocht, weg. Zo komt het dat men altijd zoveel pijpekoppen vindt ter plaatse van 17e eeuwse, maar vooral 18e eeuwse gebouwen. Ook werd de plaats van een waterput op het oudste Westerhout vastgesteld.

Het eens zo keurig bijgehouden park van Westerhout is door het gemeentebestuur opengesteld voor vrije wandeling. Helaas maakt niet iedere bezoeker daarvan een gepast gebruik, en wordt er vrij veel door moedwilligheid en onachtzaamheid beschadigd. Ook het onderhoud laat te wensen over.

Daarbij werden velen enige jaren terug opgeschrikt door het bekend maken van het plan een verkeersweg door het bos aan te gaan leggen. Wegens de economische depressie werd dit plan tot op heden niet uitgevoerd.

Mocht het nog ooit worden gerealiseerd dan zou dit het verlies betekenen van het laatste stukje natuurschoon dat ons nog rest van de drie buitenplaatsen Rooswijk, Westerwijk en Westerhout!

J. van der Linden
Laan van Blois 85
Beverwijk